

Т. Г. Сиволап,
аспірант кафедри економічної теорії та підприємництва,
Запорізький національний технічний університет

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В РЕГІОНІ

T. Sivolap,
graduate student of Economics and Business, Zaporizhzhya National Technical University

FEATURES OF EVALUATION OF TERMS OF FORMING AND DEVELOPMENT OF FINANCIAL RESTRUCTURING OF INDUSTRIAL COMPLEX ARE IN REGION

Структура промислового комплексу України повинна бути більш ефективною та задовольняти основні потреби економіки. Новий підхід фінансової реструктуризації на рівні підприємств промислового комплексу регіону пов'язаний не тільки із частковими структурними змінами, а й зі змінами у активах та структурі капіталу. Управління регіонів сьогодні доцільно розглядати спираючись на основу аналізу особливостей їх економіки до формування та розвитку концентрованих підприємств, що обумовлює нові підходи до розвитку промислового комплексу.

A structure of regional industrial complex of Ukraine on the whole is ineffective. Such position results not only in the overruns of natural resources but also dissatisfies the basic necessities of economy, that is why needs permanent intervention from the financial restructuring. The financial restructuring at the level of enterprises of industrial complex is related both to the structural changes and with changes in financial streams. It is today expedient to examine the management of regions leaning on basis of analiza features of their economy to forming and development of the concentrated enterprises, which stipulates the new going near development of industrial complex.

Ключові слова: фінансова реструктуризація, промисловий комплекс, регіон, стабілізаційні заходи, внутрігалузеві та міжгалузеві зв'язки, упорядкування фінансових потоків, структура капіталу.

Key words: financial restructuring, industrial complex, region, stabilizing measures, vnutrigaluzevi and mizbgaluzevi copulas, arrangements of financial streams, capital structure.

ВСТУП

Успіх фінансової реструктуризації промислового комплексу регіону розглядається в рамках теорії інноваційного розвитку промислових підприємств у регіонах з концентрованою промисловістю. Формування антикризових заходів для регіону має спиратися на такі критерії: оцінку фінансового стану промислового комплексу в регіоні, оцінку конкурентоспроможності продукції промислових підприємств та виробничого потенціалу в складі комплексу, а також оцінку макросередовища (визначення фази економічного циклу та спостереження за коливаннями ринкової кон'юнктури), розроблену систему термінових заходів для стабілізації роботи промислового комплексу регіону: управління таким комплексом — процес формування та регулювання структури активів та пасивів, яке може забезпечити досягнення стабільного функціонування промислових підприємств у складі комплексу.

Теоретико-методологічні аспекти управління реструктуризацією промисловості в регіонах розглядали О. Алімов, О. Амоша, Е. Алаєв, М. Войнаренко, А. Гальчинський, В. Геєць, Н. Герасимчук, В. Голіков, А. Грінюв, М. Данилишин, М. Кизим.

Методологію таких процесів розробили О. Алімов, І. Алексєєв, І. Булеєв, Б. Буркинський, В. Гончаров, В. Гриньова, Б. Данилишин, С. Єрохін, В. Захарченко, І. Лукінов, Ю. Пашенко, А. Чернюк, В. Чижова, А. Чухно, В. Прушківський.

Фінансова реструктуризація промислового комплексу в регіоні іноді "примушує" промислові підприємства знижувати або активізувати інвестиційну діяльність. Вагомий внесок у вивчення проблем інвестиційних процесів як на національному рівні, так і на рівні окремих регіонів зробили такі вітчизняні науковці: О. Амоша, Ю. Бажад, І. Бланк, Є. Бойко, В. Геєць, А. Гойко, Б. Губський, М. Долішній, В. Дубровський, А. Загородній, С. Злупко.

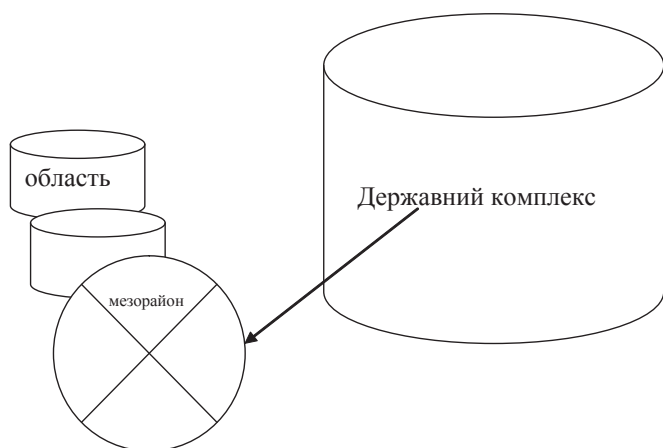

Рис. 1. Схема державного комплексу як системи, у складі якої функціонують ТВК, мезорайони (які поділяються на мікрорайони) з міжгалузевим утвореннями декількох областей

Н. Волошанюк [2] дослідила фінансові доміанти реструктуризації підприємств в Україні та розробила особливі методичні положення та практичні рекомендації щодо підвищення ефективності фінансової реструктуризації промислових підприємств. Недослідженими залишаються умови формування управління фінансовою реструктуризацією промислового комплексу регіону.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Як зазначено в економічній літературі [2, с. 25], під фінансовою реструктуризацією підприємства запропоновано розуміти комплекс фінансово-економічних заходів, спрямованих на оновлення фінансової структури підприємства та системи управління фінансами з метою збільшення ринкової вартості компанії на основі удосконалення фінансово-економічних відносин підприємства та ефективного використання потенціалу синергії.

Проте недослідженими залишаються питання аналізу формування та використання фінансової реструк-

туризації промислового комплексу в регіонах: визначення залежності економіки регіону з концентрованою промисловістю від макросередовища; формування та упорядкування фінансових потоків між промисловими підприємствами та їх відносини з банками в скрутній економічній ситуації з метою запобігання стадії банкрутства та створення уніфікованої методики для визначення рівня комплексності промислових регіонів з метою прогнозу та проведення системи заходів для стабільного функціонування промислового комплексу регіону.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сучасна економіка потребує подальшого розвитку системи заходів фінансової реструктуризації промислового комплексу в регіоні та особливої системи управління регіональною економікою промисловості. Як зазначено вітчизняними науковцями [1], саме регіональні міжгалузеві комплекси розглядаються на макро-, мезо- та мікрорівнях. Найскладнішим вчені-економісти вбачають державний комплекс, де макрорайон у межах України — це система, у складі якої функціонують ТВК декількох адміністративних областей, а будь-яка адміністративна область розглядається як мезорайон [1, с. 82], який поділяється на мікрорайони. Таким чином, як зазначають вчені, крім комплексів у межах адміністративних областей виділяють ще міжгалузеві утворення (рис. 1) декількох областей (міжобласні) [1, с. 82].

Складні схеми фінансових відносин різних підприємств у регіоні потребують особливого комплексного підходу.

Особливості фінансової реструктуризації підприємств, які входять до складу регіонального комплексу, полягають у необхідності організації активів, пасивів та фінансових потоків.

На думку вчених, [3, с. 20] інноваційна реструктуризація промисловості регіону має виправити деформації регіональної структури промислового комплексу і забезпечити збалансоване відтворення виробничого, економічного, природно-ресурсного, соціального потенціалів, локалізованих на його території.

Обов'язковою умовою в оцінці фінансового стану промислового комплексу є визначення стану макросередовища: в авторській методиці відображає таке положення модель стабілізаційних заходів для функціонування промислових підприємств в особливих умовах (рис. 2); виділення особливостей формування та розвитку самої фінансової реструктуризації промислового комплексу.

Модель демонструє вплив фінансової реструктуризації на економіку промислового комплексу та висвітлює головні завдання з урахуванням теорії циклічності:

- стабілізація роботи взаємопов'язаних підприємств (уникнення "провалу" (дна, банкрутства));
- генерування капіталу для впровадження інвестицій;
- підйом економіки підприємств промислового комплексу за рахунок появи інноваційної продукції.

Надзвичайно актуальною проблемою сучасної економіки є врахування при аналізі та прогнозуванні розвитку та розміщенні продуктивних сил двох загальних законів: загальної теорії систем і циклічності розвитку явищ, об'єктів, процесів. Основний сенс закону циклічності розвитку (рис. 3) полягає у "повто-

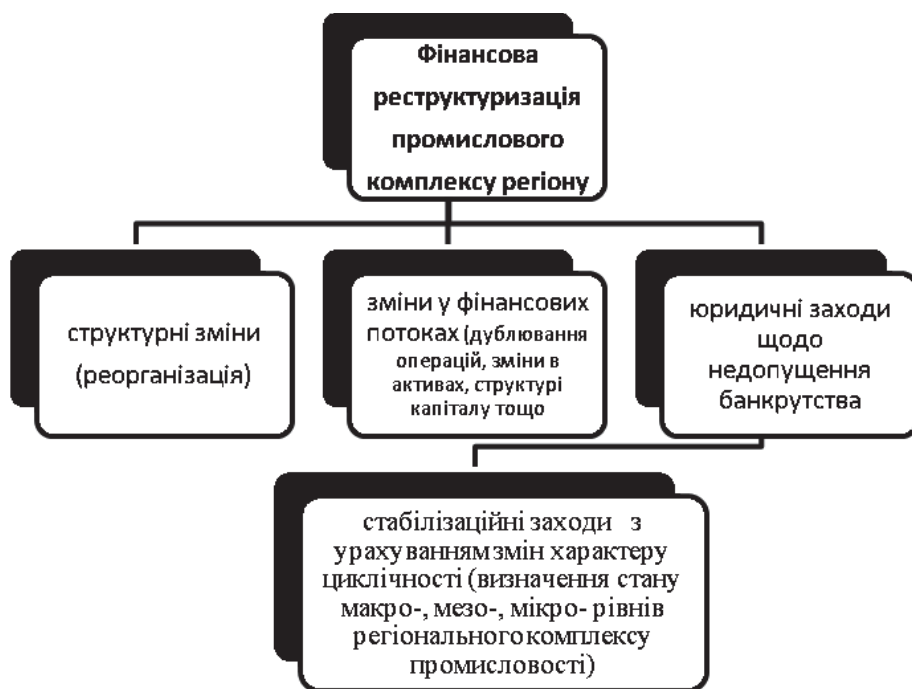

Рис. 2. Особливості необхідного впровадження дій з боку фінансової реструктуризації промислового комплексу регіону

рюваності" подібної ситуації через певні проміжки часу.

Таким чином, слід зазначити, що в сучасній економічній системі фінансова реструктуризація промислового комплексу регіону носить перманентний характер та "відслідковує" періоди, згідно із законом циклічності, необхідного втручання в економіку промислових підприємств з метою їх стабілізації (уникнення провалу, дна). Мета промислового комплексу регіону направлена на ефективне структурне управління не тільки підприємствами, що створюють промислові регіональні комплекси, а й на підвищення коефіцієнта ефективності та розвитку цілої галузі.

Важливими завданнями фінансової реструктуризації промислового комплексу регіону є:

1) комплексна діагностика стану промислових підприємств-суміжників, аналіз фінансових відношень між підприємствами;

2) стабілізаційні заходи для "виживання" промислових підприємств у кризовий період;

3) перебудова фінансових бізнес-процесів на базі реінжинірингу та введення інноваційних змін в організаційно-фінансовій структурі управління та оцінки ефективності її результатів.

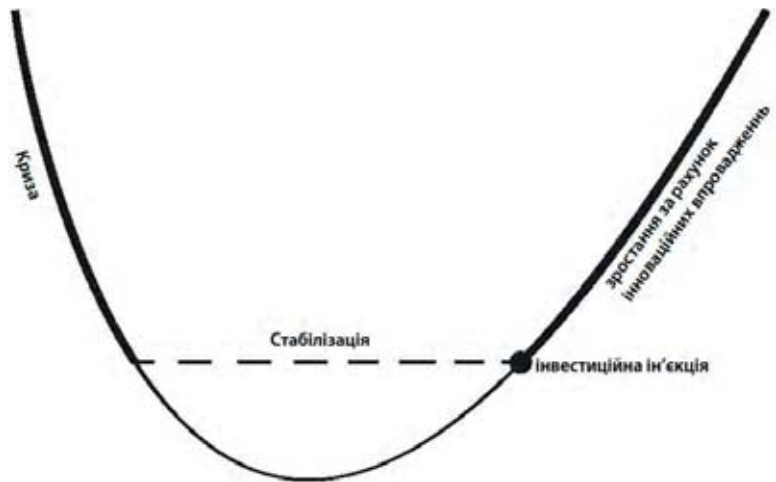
В умовах сьогодення при існуванні посткризових явищ також підсилюється залежність між розвитком промислового комплексу, наявністю сировини та паливних ресурсів та підвищується потреба в фінансовому оздоровленні промислових підприємств, врегулюванні заборгованості між ними та врегулюванні їх відносин з банками — що дає можливість упорядкувати структуру балансу з різних боків. До того ж, як зазначено вітчизняним науковцями [1, с. 32], залежно від характеру взаємного поєднання галузей промисловості, внутрігалузевих і міжгалузевих зв'язків виділяють прості та складні комплекси. Якщо галузі розвиваються відособлено, підкреслюють дослідники [1], не мають між собою тісних виробничих зв'язків, але розміщені в одному районі, то вони можуть використовувати для виробничих потреб трудові ресурси, енергетичну базу, транспорт, комунікації, тоді врегулювання відношень носить особливий характер.

Як зазначили вітчизняні економісти [3, с. 4], для промисловості регіону характерний високий рівень спеціалізації.

Таким чином, на думку вчених [1], прості комплекси можуть перетворитися на складні утворення, якщо в їх складі інтенсивно розвиваються нові підприємства, які виникають у результаті зближення кооперативних виробництв. Нові підприємства завжди прагнуть до нової (оновленої) продукції та потребують інвестиційних вкладень.

На підставі дослідження, ми можемо констатувати як факт, що [4] сьогодні в економіці більшості країн світу провідну роль відіграють не окремі суб'єкти господарювання, а їх об'єднання, або, навпаки, їх розподіл. Вони сприяють вирішенню найбільш суттєвих проблем розвитку економічних систем, забезпечують мобілізацію необхідних фінансових ресурсів, знижують ризик ведення бізнесу, підвищують рівень інноваційної складової інвестицій, сприяють реалізації нових технологій та науково-технічних досліджень, розвитку й підвищенню якісних характеристик матеріальної бази національної економіки та багатьох інших важливих завдань [4].

Підтверджує таку думку Н. Волошанюк [2], згідно з якою до зовнішньої реструктуризації ми відносимо заходи з реорганізації компанії (корпоративна реструктуризація), — реорганізація, спрямована на розукрупнення. Щодо поняття "реорганізація", то, як приклад, наведемо визначення І.П. Отенка та Н.А. Москаленка: "реорганізація — це зміна структури та функціонування організації, яка викликана потребою у підвищенні

Заходи фінансової реструктуризації промислових комплексів в регіоні
Рис. 3. Модель для визначення заходів фінансової реструктуризації промислового комплексу регіону в особливій економічній ситуації

ефективності або зміною цілей організації" [6, с. 21]. Разом з реструктуризацією підприємства досить часто використовуються терміни "реорганізація", "реінжиніринг" чи "реформування підприємств". Так, А. Ковальов обґрунтовує, що поряд з реорганізацією, поняття реструктуризації охоплює також санацію, трансформацію, реінжиніринг, адаптацію, реформування [7, с. 14].

Проте сутність фінансової реструктуризації промислового комплексу регіону полягає у реорганізації структури активів та капіталу між підприємствами.

На підставі дослідження ми констатуємо як факт, що реорганізація є першим етапом будь-якого виду реструктуризації або підготовкою до реструктуризації фінансової.

Як зазначили вітчизняні вчені [5, с. 50], за наявності значної кількості методів оцінки фінансових потоків вони дають різні результати, тому особливо важливими є застосування такого методологічного підходу, який би створював засади для розробки адекватної методики оцінки фінансових потоків при цьому необхідним є вирішення низки питань:

- класифікація фінансових потоків з прив'язкою до форм фінансової звітності підприємства;
- врахування фактора інфляції, що є особливо важливими в умовах трансформаційної економіки;
- визначення системи оцінок для кількісної та якісної характеристик фінансових потоків.

Промисловий комплекс регіону, якщо буде мати достатній рівень платоспроможності, то має більше шансів притягнути позикові ресурси. Необхідно постійно удосконалювати процес управління оборотним капіталом, упорядкування активів.

Завданнями сучасної економіки, по-перше, є стабілізація роботи підприємств промислового комплексу в кризовий період, проте такий підхід має вплив й на підвищення ефективності провідної галузі, тому завданнями фінансової реструктуризації промислового комплексу регіону є вирішення таких проблем: визначення часу та стану макросередовища (визначення фази циклу: коли занепад, або найбільш сприятливі умови активізації торгівлі промисловою продукцією, ступінь доцільності створення інвестиційного клімату та впровадження інновацій), пошук додаткових конкурентних переваг і, відповідно, джерел поповнення капіталу, де існують зв'язки внутрішньогалузевих та (частіше) міжгалузевих відносин між промисловими підприємствами в промислових регіонах.

На сучасному етапі економічного розвитку важливе значення відводиться системі управління фінансовою діяльністю підприємства, де від ефективності її органі-

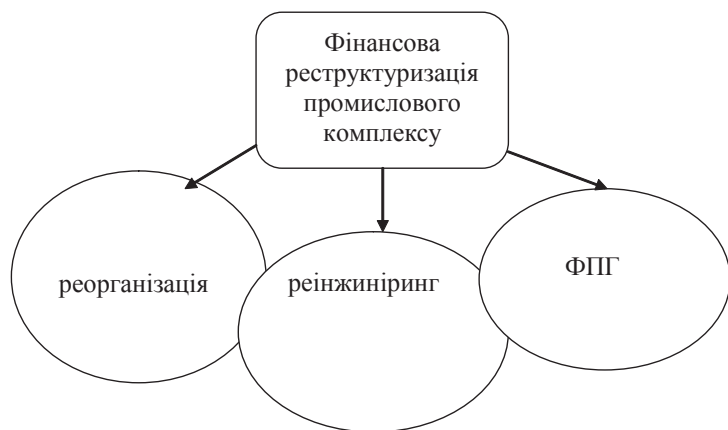

Рис. 4. Фінансова реструктуризація та її зв'язок з реорганізацією реінжинірингом та фінансово-промисловими групами

зації залежить формування необхідного обсягу фінансових ресурсів, що потрібні для здійснення виробничо-господарської та фінансової діяльності підприємств [8, с. 20].

Доречним виділяти містоутворюючі промислові підприємства та оцінювати показники платоспроможності кожного такого підприємства. Зіставлення результатів показників платоспроможності між декількома регіональними промисловими комплексами показує наявність грошових коштів і виокремлює промисловий комплекс з найвищою платоспроможністю.

Отже, платоспроможність промислового комплексу регіону визначається за допомогою показників платоспроможності кожного промислового підприємства, де підприємства різних галузей вступають у взаємозв'язки, що призводить до формування виробничо-територіальних утворень — промислових комплексів [1, с. 27].

В умовах сьогодення завдяки прискореному розвитку науково-технічного прогресу та постійної

Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Співвідношення грошових коштів та цінних паперів (ліквідні кошти) до короткострокової кредиторської заборгованості	Визначає, яку частину короткострокових пасивів одночасно можливо погасити
Коефіцієнт ліквідності уточнений	Співвідношення суми ліквідних коштів, короткострокових фінансових вкладень та дебіторської заборгованості до короткострокових пасивів	Визначає частину поточних зобов'язань, яка може бути погашена ліквідними коштами та очікуваними надходженнями від дебіторів
Коефіцієнт швидкої ліквідності	Визначає співвідношення суми швидко ліквідних активів та термінових боргів	Визначає, скільки одиниць найбільш ліквідних
Коефіцієнт маневреності	Визначає відношення вільних обігових коштів до власного капіталу	Визначає частку вільних оборотних коштів, яка міститься у власному капіталі (у випадку зростання обігових коштів та зменшення вільних, джерелами поповнення оборотних коштів стають позичені)
Коефіцієнт поточної заборгованості	Визначає відношення поточної кредиторської заборгованості до дебіторської	

РЕГІОН
(підприємства різних галузей вступають у взаємозв'язки, що призводить до формування виробничо-територіальних утворень)

Рис. 5. Схема формування та визначення показників платоспроможності підприємств промислового комплексу регіону

Таблиця 1. Розрахунок рівня комплексності галузей промисловості у промисловому районі

Структура затрат на виробництво, %							
Галузі	Сировина	Комплектуючі вироби	Амортизація	Зарплата	Інші витрати	Сумарні затрати	Коефіцієнт рівня комплексності
№	С	П	Ф	Т	ін.	Σ	Крк
1	20	10	5	50	15	100	2,3
2	15	30	4	35	16	100	1,2
3	10	60	3	10	17	100	0,4

нестачі фінансових ресурсів фінансова реструктуризація промислового комплексу регіону відіграє роль каталізатора у розв'язанні проблем внутрігалузевих та міжгалузевих виробничих зв'язків, які приводять до виробничо-територіальних утворень; таким чином, визначення рівня комплексності та детальний аналіз промислових підприємств відіграє значну роль у збереженні капіталів та упорядкуванні фінансових потоків.

Об'єднання фінансово-промислових груп відбувається такими шляхами:

- поділ великого підприємства;
- відгалуження дочірніх філіалів;
- злиття або поглинання;
- добровільне об'єднання промислових підприємств навколо великих банків.

Таким чином, структура активів та капіталу потребує значних змін та трансформується в фінансових потоках.

По-перше, визначення рівня комплексності допомагає з'ясувати, в якому стані перебуває виробництво промислової продукції в окремих промислових регіонах:

- де Крк — коефіцієнт рівня комплексності;
- Т — зарплата;
- Ф — амортизація;
- ін. — інші затрати;
- С — сировина;
- П — комплектуючі (напівфабрикати) [8, с. 35].

Щоб визначити найвищий рівень комплексності, необхідно використовувати (табл. 1) такий метод [1].

За наведеними розрахунками видно, що найвищий рівень комплексності має перша галузь (2, 3), а найнижчий — третя (0,4).

По-друге, необхідно провести групування за рівнем комплексності промислових районів і вузлів та, порівнюючи вартість затрат на сировину та напівфабрикати з вартістю затрат на їх обробку в різних районах і промислових вузлах, можна визначити, які з них мають високий, середній та низький рівень комплексності.

Таким чином, проведене дослідження ефективності формування та використання фінансової реструктуризації промислового комплексу регіону дає підстави стверджувати, що рівень формування та економії фінансових ресурсів та рівень їх використання з боку комплексного підходу є дуже низьким. Вказана проблема може бути успішно розв'язана шляхом методичного визначення таких аспектів:

а) визначення стану макросередовища: в авторській методиці відображає таке положення модель стабілізаційних заходів фінансової реструктуризації промислових комплексів в особливих умовах;

б) виділення "домінантного" промислового регіону, шляхом визначення рівня комплексності в досліджених регіонах (визначення рівня комплексності допомагає з'ясувати, в якому стані перебуває виробництво промислової продукції в окремих промислових регіонах);

в) створення схеми формування та визначення показників платоспроможності підприємств промислового комплексу регіону.

Об'єднання таких аспектів сприяють вирішенню суттєвих проблем розвитку фінансової реструктуризації промислового комплексу регіону, забезпечують мобілізацію необхідних фінансових ресурсів, підвищують рівень інноваційної складової інвестицій та потребують подальшого вивчення та розробки динамічної моделі фінансової реструктуризації промислового комплексу регіону.

Література:

1. Ішук С.І. Промислові комплекси України. Наукові основи територіальної організації: навч. посіб. для студ. екон. та геогр. спец. вищ. навч. закл. — К.: Вид. Паливода А.В., 2003. — 248 с.
2. Волошанюк Н.В. Фінансова реструктуризація підприємств (на прикладі підприємств гірничо-металургійного комплексу України) // Дис. кандидата економічних наук: 08.00.08 / Наталя Володимирівна Волошанюк. — К., 2009. — 219 с.
3. Теміргалієв Р.І. Інноваційна реструктуризація промислового комплексу регіону // Європейські орієнтири муніципального управління: Матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 14 берез. 2008 р.: У 2 ч. За заг. ред. В.Д. Бакуменка. — К.: Вид-во Акад. муніцип. Упр., 2008. — Ч. 2. — С. 162—165.
4. Лещук В.П. Особливості та закономірності створення та діяльності фінансово-промислових груп / В.П. Лещук // Економічний форум. — № 3. — 2012.
5. Ковда Н.І. Методичні аспекти фінансових потоків підприємства / Н.І. Ковда // Вісник соціально-економічних досліджень. — № 40. — 2008. — С. 48—50.
6. Отенко І.П. Организационно — экономический механизм реструктуризации предприятия: научное издание. / И.П. Отенко, Н.А. Москаленко. — Харьков: ХНЭУ, 2005 — 216 с.
7. Ковалев А.І. Управление реструктуризацией предприятия / А.І. Ковалев. — К.: АВРІО, 2006. — 368 с.
8. Волошина К., Комірна В. Оцінювання платоспроможності промислового підприємства // Економічний аналіз. Випуск 2 (18). — 2008. — С. 201—206.

References:

1. Ischuk, S.I. (2003), Promyslovi kompleksi Ukrainy. Naukovi osnovy terytorial'noi orhanizatsii [Industrial complex of Ukraine. Scientific bases of the territorial organization], Vyd. PALYVODA A. V., Kyiv, Ukraine.
2. Voloshaniuk, N.V. (2009), "The financial restructuring of enterprises (for example, mining and metallurgical complex of Ukraine)", Ph.D. Thesis, Global economy, Kyiv, Ukraine.
3. Temirhaliiev, R.I. (2008), "The innovative restructuring of the industrial sector in the region", Yevropejs'ki oriientyry munitsypal'noho upravlinnia [European landmarks for municipal management], Kyiv, Ukraine, 14 March 2008, pp. 162—165.
4. Leschuk, V.P. (2012), "Features and patterns of creation and activity financial-industrial groups", Ekonomichnyj forum, vol. 3.
5. Kovda, N.I. (2008), "Methodical aspects of the financial flows of the company", Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen', vol. 40, pp. 48—50.
6. Otenko, I.P. (2005), Organizacionno-jekonomiceskij mehanizm restrukturyzatsii predpriyatija [Organizational-economic mechanism of enterprise restructuring], HNJeU, Harkiv, Ukraine.
7. Kovalev, A.I. (2006), Upravlenie restrukturyzatsiej predpriyatija [Management of restructuring enterprises], AVRIO, Kyiv, Ukraine.
8. Voloshyna, K. and Komirna, V. (2008), "Assessment solvency of industrial enterprise", Ekonomichnyj analiz, vol. 2, no. 18, pp. 201—206.

Стаття надійшла до редакції 31.08.2013 р.